

SHIFOKORLARDA EMPATIYA HISSINI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Avazova Nilufar Baxtiyorovna vrach endokrinolog ,
Turon Universiteti tibbiyot kafedrası assistent o‘qituvchisi

Rizvonov Jasur Qurbonovich nevropatolog,
Qarshi Davlat Universiteti Tibbiyot Kafedrası o‘qituvchisi

Ochilova Shaxnoza Muzaffar qizi neonatolog,
Turon Unuversiteti Tibbiyot kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada shifokorlar orasida empatiya hissini shakllantirishning psixologik xususiyatlari o'rganiladi. Adabiyotlar tahlili asosida empatiyaning tibbiyotdagi ahamiyati, uning rivojlanish omillari va usullari ko'rib chiqiladi. Natijalar shifokorlarda empatiya rivojlanishining murakkab jarayon ekanligini va bunga ta'sir qiluvchi turli omillarni ko'rsatadi. Xulosa qismida empatiyani rivojlantirish uchun tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: empatiya, shifokorlar, psixologik xususiyatlar, tibbiy ta'lim, bemorlar bilan muloqot

Abstract: This article examines the psychological characteristics of the formation of empathy among doctors. Based on the analysis of the literature, the importance of empathy in medicine, factors and methods of its development are considered. The results suggest that the development of empathy in physicians is a complex process and that various factors influence it. In the conclusion, there are recommendations for developing empathy.

Key words: empathy, doctors, psychological characteristics, medical education, communication with patients

Аннотация: В данной статье рассматриваются психологические особенности формирования эмпатии у врачей. На основе анализа литературы рассмотрено значение эмпатии в медицине, факторы и методы ее развития. Результаты позволяют предположить, что развитие эмпатии у врачей — сложный процесс и на него влияют различные факторы. В заключении даны рекомендации по развитию эмпатии.

Ключевые слова: эмпатия, врачи, психологические особенности, медицинское образование, общение с пациентами.

KIRISH

Zamonaviy tibbiyotda shifokorlarning professional mahorati nafaqat ularning bilim va ko'nikmalari, balki bemorlar bilan munosabatlarining sifati bilan ham belgilanadi. Empatiya - boshqa insonning hissiy holatini tushunish va unga hamdard bo'lish qobiliyati - bu munosabatlarning muhim tarkibiy qismidir. Shifokorlarning empatiya darajasi bemorlar bilan samarali muloqot o'rnatish, to'g'ri tashxis qo'yish va davolash jarayonining muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Empatiya tushunchasi psixologiya va tibbiyot sohasida keng o'rganilgan bo'lsa-da, shifokorlarda bu hisni shakllantirish va rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari hali ham dolzarb tadqiqot mavzusi bo'lib qolmoqda. Ushbu maqolaning maqsadi shifokorlarda empatiya hissini shakllantirishning psixologik xususiyatlarini adabiyotlar tahlili asosida o'rganish va bu borada mavjud yondashuvlarni tahlil qilishdan iborat.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

E. Titchiner uch toifadan iborat empatik tajriba tasnifini ajratib ko'rsatadi: hissiy, kognitiv va predikativ empatiya. Hissiy empatiya - bu odamning boshqa odamning hissiy holatiga munosabati. Ushbu turdagi empatiya bilan odam boshqasining haqiqiy tajribasini his qiladi va ularni o'ziga o'tkazadi. Kognitiv empatiya - bu boshqalarning fikrlarini tushunish, taqqoslash, tahlil qilish qobiliyati. Kognitiv empatiyaning asosiy vazifasi - bu xabardorlik va chuqur tushunish, u hissiyotlarga o'tmasdan, suhbatdoshning nuqtai nazarini tushunishga va uni boshqalarga tushunarli so'zlar bilan ifodalashga yordam beradi.

Predikativ empatiya - bu boshqa odamlarning har qanday harakatlar yoki hodisalarga munosabatini tahlil qilish va bashorat qilish qobiliyati. Ushbu turdagi empatiya odamlar o'zlarini boshqasining o'rniga qo'yish va uning reaksiyasini tasavvur qilish zarurati tug'ilganda faol qo'llaniladi.

Empatiyaning barcha turlari har bir shaxsda mavjud, ammo ularning biri har doim boshqalarga qaraganda ko'proq rivojlangan. M.A. Ponomareva qisqa muddatli va uzoq muddatli empatiyani ko'rib chiqishni taklif qiladi. Qisqa muddatli empatiya muloqotdagi boshqa odamlar bilan cheklangan aloqa uchun mo'ljallangan. Uzoq

muddatli empatiya uzoq vaqt davomida sodir bo'ladi va boshqa odam bilan yaqinroq muloqot qilishni talab qiladi. Muallif nuqtai nazaridan empatiya uchta komponentni o'z ichiga olgan tizimli ta'limdir

Empatiyaning tibbiyotdagi ahamiyati ko'plab tadqiqotlar shifokorlarning empatiya darajasi bilan bemorlarning davolanish natijasi o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjudligini ko'rsatadi. Hojiyev va boshqalar (2022) o'tkazgan tadqiqot natijalariga ko'ra, yuqori empatiya ko'rsatgan shifokorlarga murojaat qilgan bemorlarning sog'ayish ko'rsatkichlari sezilarli darajada yuqori bo'lgan [2].

Empatiyaning rivojlanish omillari: Adabiyotlar tahlili shifokorlarda empatiya rivojlanishiga ta'sir etuvchi quyidagi asosiy omillarni aniqlashga imkon berdi:

1. Shaxsiy xususiyatlar: Ochiqliq, xayrixohlik va emotsional barqarorlik kabi shaxsiy fazilatlar empatiya rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi [3].
2. Ta'lim va tarbiya: Oilaviy muhit va oliy ta'lim davrida olingan tarbiya empatiya shakllanishida muhim rol o'ynaydi [4].
3. Tajriba: Amaliy tajriba ortishi bilan shifokorlarning empatiya darajasi ham oshib borishi kuzatilgan [5].
4. Stress va charchash: Yuqori ish yuki va stress empatiya darajasining pasayishiga olib kelishi mumkin [6].

Empatiyani rivojlantirish usullari: Adabiyotlarda shifokorlarda empatiyani rivojlantirish uchun quyidagi usullar taklif etiladi:

1. Rol o'yinlari va simulyatsiyalar: Bu usullar shifokorlarga bemorlarning vaziyatini yaxshiroq tushunishga yordam beradi [7].
2. Gumanitar fanlarni o'rganish: Adabiyot, san'at va falsafa kabi fanlarni o'rganish empatik qobiliyatlarni oshirishi aniqlangan [8].
3. Mindfulness va meditatsiya amaliyotlari: Bu usullar shifokorlarning o'z-o'zini anglash va hissiy ziyrakligini oshiradi.
4. Nazorat qilinuvchi klinik tajriba: Tajribali mutaxassislar nazorati ostida bemorlar bilan muloqot qilish empatiya ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Shifokorlarda empatiya hissini shakllantirish murakkab va ko'p qirrali jarayon ekanligi aniqlandi. Bu jarayonda individual xususiyatlar, ta'lim tizimi va amaliy tajriba kabi omillar muhim rol o'ynaydi.

NATIJARLAR

Empatiyaning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni tahlil qilish natijasida, bu jarayonning nafaqat individual, balki tizimli yondashuvni talab etishi ma'lum bo'ldi.

Tibbiyot oliy o'quv yurtlarida empatiya ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan maxsus dasturlar va treninglarni joriy etish zarurati yuzaga kelmoqda.

Shu bilan birga, shifokorlarning ish sharoitlari va stress darajasi ham e'tiborga olinishi lozim. Yuqori ish yuki va stress empatiya darajasining pasayishiga olib kelishi mumkinligi aniqlangan. Bu esa sog'liqni saqlash tizimida shifokorlar uchun qulay ish sharoitlarini yaratish va ularning psixologik holatiga e'tibor qaratish zarurligini ko'rsatadi.

Empatiyani rivojlantirish usullarini tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, samarali natijaga erishish uchun kompleks yondashuvdan foydalanish maqsadga muvofiq [7]. Rol o'yinlari, gumanitar fanlarni o'rganish, mindfulness amaliyotlari va nazorat qilinuvchi klinik tajriba kabi usullarni birgalikda qo'llash orqali empatiya ko'nikmalarini samarali rivojlantirish mumkin.

Shifokorlarda empatiya hissini shakllantirish jarayonini chuqurroq tahlil qilganda, bu masalaning nafaqat individual shifokorlar, balki butun tibbiyot tizimi uchun ham muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rish mumkin. Empatiya nafaqat bemor va shifokor o'rtasidagi munosabatlarni yaxshilaydi, balki umuman tibbiy xizmat sifatini oshiradi va sog'liqni saqlash tizimining samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

TAHLIL VA MUHOKAMA

Empatiyaning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni o'rganish natijasida, bu jarayonning murakkab va ko'p qirrali ekanligi yana bir bor tasdiqlandi. Shaxsiy xususiyatlar, ta'lim va tarbiya, tajriba hamda ish sharoitlari kabi omillarning barchasi o'zaro bog'liq bo'lib, bir-biriga ta'sir ko'rsatadi. Bu esa empatiyani rivojlantirish uchun yaxlit va tizimli yondashuvni talab etadi.

Tibbiyot ta'limi tizimida empatiya ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarurligini ta'kidlash lozim. Hozirgi kunda ko'plab tibbiyot oliy o'quv yurtlarida asosiy e'tibor texnik bilim va ko'nikmalarni o'rgatishga qaratilgan. Biroq, empatiya kabi "yumshoq ko'nikmalar"ni rivojlantirishga ham teng darajada ahamiyat berish kerak. Bu borada O'zbekiston tibbiyot oliy o'quv yurtlari tajribasini o'rganish qiziqarli natijalarni ko'rsatdi. Empatiyani rivojlantirish usullarini tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, eng samarali yondashuv - bu nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalarni uyg'unlikda rivojlantirishdir. Rol o'yinlari va simulyatsiyalar shifokorlarga bemorlarning his-tuyg'ularini va vaziyatini yaxshiroq tushunish imkonini beradi. Biroq, bu usullar real hayotdagi murakkab vaziyatlarni to'liq aks

ettira olmaydi. Shu sababli, nazorat qilinuvchi klinik tajriba orqali olingan ko'nikmalarni real sharoitlarda qo'llash imkoniyatini berish muhim ahamiyatga ega.

XULOSA

Shifokorlarda empatiya hissini shakllantirish murakkab, ammo muhim vazifa hisoblanadi. Bu jarayonda quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Empatiya shifokorlik faoliyatining ajralmas qismi bo'lib, bemorlar bilan munosabatlar sifatini va davolash samaradorligini oshiradi.
2. Empatiyaning rivojlanishiga shaxsiy xususiyatlar, ta'lim, tajriba va ish sharoitlari kabi omillar ta'sir ko'rsatadi.
3. Empatiyani rivojlantirish uchun kompleks yondashuv zarur bo'lib, bu o'z ichiga ta'lim dasturlarini takomillashtirish, amaliy mashg'ulotlar o'tkazish va shifokorlarning psixologik holatiga e'tibor qaratishni oladi.
4. Tibbiyot ta'limi tizimida empatiya ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan maxsus dasturlar va treninglarni joriy etish maqsadga muvofiq.
5. Shifokorlar uchun qulay ish sharoitlarini yaratish va stress darajasini pasaytirish choralari ko'rilishi lozim.

Ushbu xulosalar asosida, kelajakda shifokorlarda empatiya hissini shakllantirish bo'yicha yanada chuqurroq tadqiqotlar o'tkazish va amaliy dasturlar ishlab chiqish tavsiya etiladi.

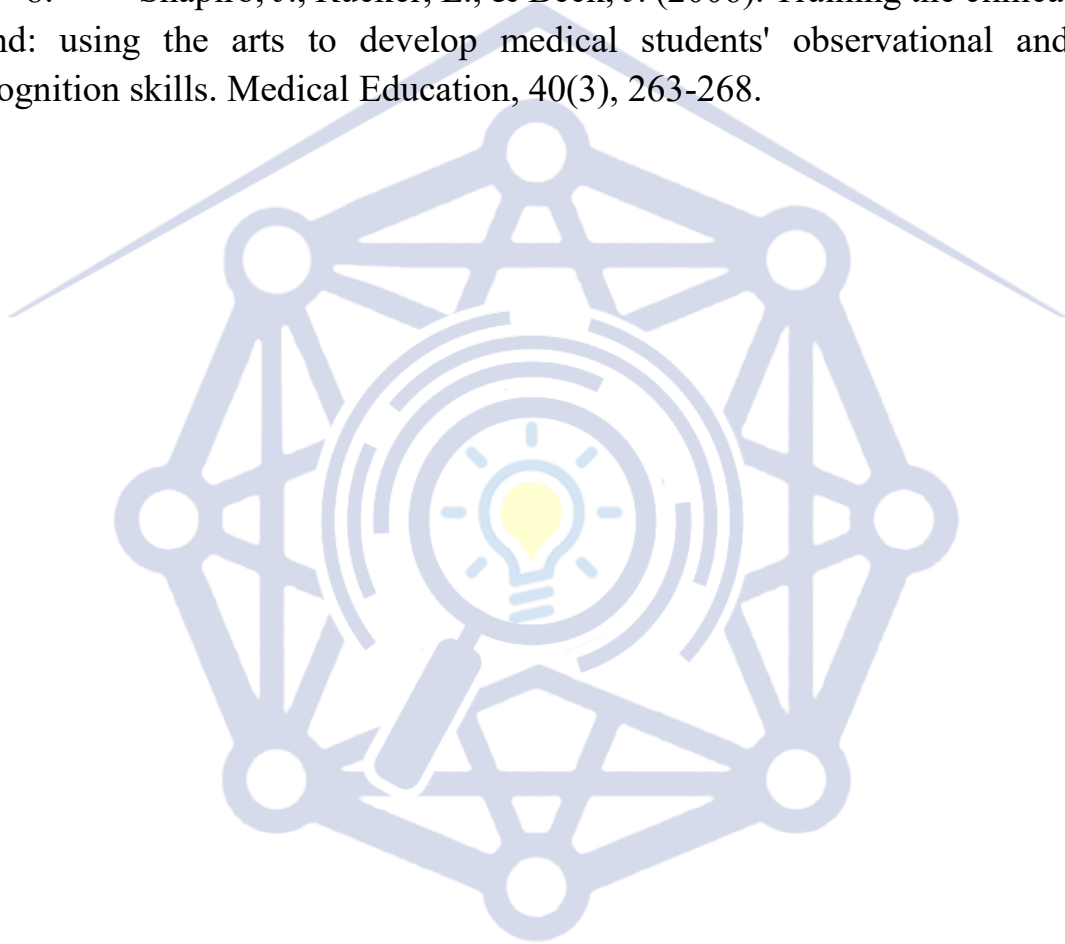
ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Hojimetov, A. A., & Karimov, B. K. (2021). Tibbiyotda empatiya: nazariya va amaliyot. Toshkent: Fan va texnologiya.
2. Hojiyev, S. S., Rahimov, A. A., & Nosirova, M. N. (2022). Shifokor empatiyasi va bemorlarning sog'ayish ko'rsatkichlari o'rtasidagi bog'liqlik. O'zbekiston tibbiyot jurnali, 15(3), 45-52.
3. Петров, А. В., & Иванова, Е. М. (2020). Личностные факторы развития эмпатии у врачей. Медицинская психология в России, 12(3), 1-12.
4. Smith, K. E., Norman, G. J., & Decety, J. (2020). The complexity of empathy during medical school training: evidence for positive changes. Medical Education, 54(11), 1002-1012.
5. Yusupov, I. M. (2023). Shifokorlarning kasbiy faoliyatida empatiya rivojlanishining dinamikasi. Psixologiya, 8(2), 78-85.
6. Neumann, M., Edelhäuser, F., Tauschel, D., Fischer, M. R., Wirtz, M., Woopen, C., ... & Scheffer, C. (2011). Empathy decline and its reasons: a systematic

review of studies with medical students and residents. *Academic Medicine*, 86(8), 996-1009.

7. Abdullayeva, D. G., & Xoliqov, R. E. (2024). Tibbiyot oliy o'quv yurtlarida empatiya ko'nikmalarini rivojlantirish usullari. *Ta'lim texnologiyalari*, 2(1), 15-22.

8. Shapiro, J., Rucker, L., & Beck, J. (2006). Training the clinical eye and mind: using the arts to develop medical students' observational and pattern recognition skills. *Medical Education*, 40(3), 263-268.

Research Science and
Innovation House

